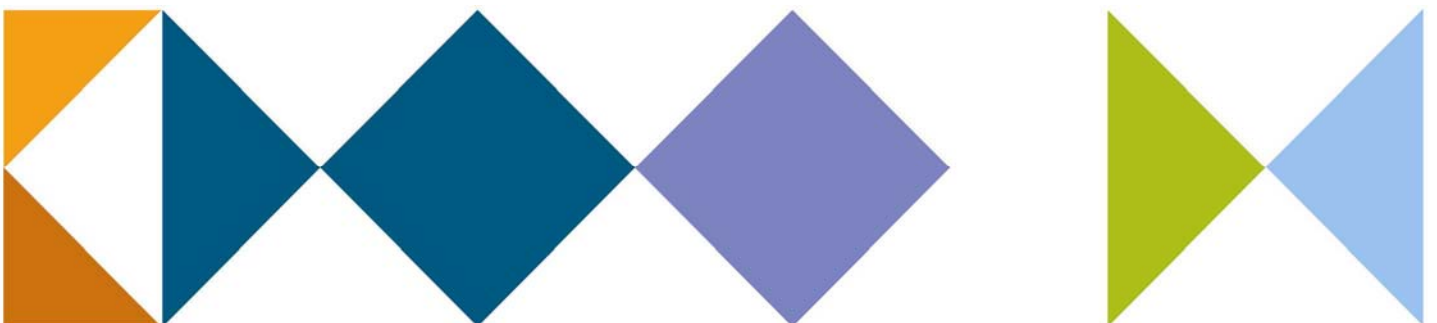

2007/136-5

Statlig tillsyn och effektivitetsgranskning av annan statlig verksamhet

– en övergripande kartläggning och några
fördjupade exempel

MISSIV

DATUM
2007-08-24
ERT DATUM
2007-06-18

DIARIENR
2007/136-5
ER BETECKNING
S2007/2218SF

Utredningen Översyn av tillsynen inom
socialförsäkringsområdet (S2007:02)
103 33 Stockholm

Uppdrag att kartlägga statliga myndigheter med tillsynsansvar över annan statlig verksamhet

Utredningen Översyn av tillsynen inom socialförsäkringsområdet (S 2007:02) har gett Statskontoret i uppdrag att göra en övergripande kartläggning över vilka statliga myndigheter som bedriver tillsyn över annan statlig verksamhet. Kartläggningen ska omfatta myndigheter som bedriver systemtillsyn och effektivitetsgranskning. I uppdraget ingår också att göra en fördjupad undersökning av ett antal verksamheter av särskild relevans för utredningen.

Statskontoret överlämnar härmed promemorian *Statlig tillsyn och effektivitetsgranskning av annan statlig verksamhet*.

Generaldirektör Peder Törnvall, har beslutat i detta ärende. Utredningschef Maria Wikhall, avdelningsdirektör Erik Magnusson samt avdelningsdirektör Jan Möller, föredragande, var närvarande vid den slutliga föredragningen.

Enligt Statskontorets beslut

Jan Möller

Innehåll

1	Inledning	3
	Statskontorets uppdrag	3
	Utgångspunkter och avgränsningar	3
	Genomförande och disposition	7
2	Tillsynens organisation	8
3	Den övergripande kartläggningen	11
4	Fördjupad studie	13
	Urval och motiv till fördjupad studie	13
	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)	14
	Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU)	18
	Högskoleverket	20
	Järnvägsstyrelsen	23

Bilagor

1	Uppdraget	28
2	Myndigheter i den övergripande kartläggningen	30

1 Inledning

Regeringen har tillkallat en särskild utredare¹ som ska utreda möjliga organisatoriska former för tillsynen inom socialförsäkringsområdet.

När Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna slogs samman till myndigheten Försäkringskassan upphörde den tillsyn som Riksförsäkringsverket utövat över försäkringskassorna. Inom den nya myndigheten finns nu i stället en funktion för intern kontroll och granskning. Detta innebär att det saknas en oberoende granskning och kontroll över Försäkringskassan.²

Utredaren ska lämna förslag till hur en framtida funktion för tillsyn inom socialförsäkringsområdet kan organiseras. Funktionen ska vara skild från Försäkringskassan och inriktningen av tillsynen ska vara mot systemtillsyn och effektivitetsgranskning.

Enligt regeringens direktiv ska utredningen också kartlägga vilka statliga myndigheter som utövar tillsyn över annan statlig verksamhet.

Statskontorets uppdrag

Statskontoret har fått i uppdrag av den nämnda utredningen att göra en övergripande kartläggning över vilka statliga myndigheter som bedriver tillsyn över annan statlig verksamhet. Kartläggningen ska omfatta myndigheter som bedriver systemtillsyn och effektivitetsgranskning. I uppdraget ingår också att göra en fördjupad undersökning av ett antal verksamheter av relevans. I den fördjupade delen ska följande belysas:

- tillsynsfunktionens uppdrag
- tillsynsfunktionens organisation
- motiven till organisationsformen
- ansvarsförhållandena mellan tillsynsfunktionen och tillsynsobjektet
- tillsynsfunktionens sanktionsmöjligheter

Utgångspunkter och avgränsningar

Uppdraget till Översynen av tillsynen inom socialförsäkringsområdet är att utreda möjliga organisatoriska former för tillsynen inom socialförsäkringsområdet. I direktiven framhåller regeringen särskilt att den nya funktionen

¹ Utredningen Översyn av tillsynen inom socialförsäkringsområdet (Dir 2007:24)

² Direktiv för översyn av tillsynen inom socialförsäkringsområdet (Dir 2007:24)

ska vara oberoende i förhållande till Försäkringskassan och vid sidan av tillsyn även granska effektiviteten.

Detta har vi beaktat i vår genomgång av vilka myndigheter som bör ingå i kartläggningen. Sammantaget har vi haft följande utgångspunkter och avgränsningar för vår kartläggning.

1. Tillsynsmyndigheten ska vara oberoende från tillsyns/granskningsobjekt

På grund av det uttryckliga kravet på en extern tillsyns- och kontrollfunktion över Försäkringskassan har vi valt att bara ta med myndigheter som är organisatoriskt fristående från objektet som ska granskas. Därför exkluderar vi chefsmyndigheter eller motsvarande som granskar myndigheter inom samma myndighetskoncern. Rikspolisstyrelsen och Lantmäteriverket är exempel på detta.

2. Tillsyns/granskningsobjekt ska i huvudsak vara ett statligt åtagande

Eftersom socialförsäkringen är en statlig verksamhet har utredningen gett oss i uppdrag att kartlägga statliga myndigheter som granskar objekt som utgör statlig verksamhet. Det finns ett par områden som är intressanta i sammanhanget där staten bedriver nästan all verksamhet. Det gäller till exempel järnvägsspår (tillsyn av Järnvägsstyrelsen) och högskolor (tillsyn av Högskoleverket) som i huvudsak är statlig verksamhet. Banverket respektive universitet och högskolor är tillsynsobjekt på respektive område. Det finns andra aktörer än staten på dessa områden men andelen är mycket ringa.

Däremot ingår inte myndigheter som utövar tillsyn och granskar områden där staten är en av många andra tillsynsobjekt. Av det skälet ingår till exempel inte Arbetsmiljöverket. Statliga arbetsgivare är bara en av många arbetsgivare som granskas av myndigheten. Likaså har vi exkluderat Skolverkets inspektion av skolor. Skolverket inspekterar förvisso en del statliga skolor, t.ex. Sameskolan, men merparten av det svenska skolväsendet har annan huvudman än staten. Ytterligare exempel som inte ingår är Socialstyrelsen och länsstyrelserna vilka i huvudsak utövar tillsyn mot verksamhet som antingen är landstingsdriven, kommunal eller privat. Någon exakt gräns för hur stor andel av tillsynsobjektet som ska vara statlig har vi dock inte fastställt. Vi har gjort en bedömning från fall till fall.

3. Tillsyn och/eller granskning ska vara en betydande uppgift

Vidare har vi exkluderat myndigheter där tillsynen eller granskningen över statlig verksamhet endast utgör en marginell del av myndighetens samlade uppgifter. Ett exempel på det är Försäkringskassans tillsyn över Skatteverkets verksamhet när det gäller beslut om pensionsgrundande inkomst. Ett annat exempel är Skatteverkets internrevision som även ska omfatta Kronofogdemyndigheten.

4. Är tillsynsobjektet statlig verksamhet?

Vidare har vi ställt oss frågan vad som ska räknas som statlig verksamhet med avseende på granskningsobjektet. För det första har vi av flera skäl valt att exkludera myndigheter som granskar statliga bolag. Statliga bolag har andra förutsättningar än en myndighet och dessutom är de i regel en av flera aktörer på en marknad. Bolagen är heller inte enligt nationalräkenskaperna en del av staten.

En annan fråga är om statlig verksamhet i det här sammanhanget ska inbegripa politiska områden där staten på ett eller annat sätt är involverad eller om verksamheten ska avgränsas till att gälla uppgifter som är ålagda en viss myndighet. Eftersom kommittédirektivet till vår uppdragsgivare rör frågan om tillsyn och granskning över en tydligt utpekad statlig uppgift (det vill säga tillsyn och granskning över socialförsäkringen) har vi valt att använda oss av det senare, snävare verksamhetsbegreppet. Av den anledningen exkluderas myndigheter som Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och Verket för näringslivsutveckling (NUTEK). Dessa granskar ett samhällsområde i stort och hur politiska beslut och åtgärder påverkar området snarare än en tydligt utpekad statlig verksamhet. Däremot har vi valt att inkludera Institutet för arbetsmarknads- politiska utvärderingar (IFAU) som i övrigt kan liknas vid de nämnda myndigheterna. IFAU har nämligen även i uppgift att utvärdera socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden.

5. Begreppen tillsyn, systemtillsyn och effektivitetsgranskning

I Tillsynsutredningens slutbetänkande³ konstaterades att det förelåg olika tolkningar av tillsynsbegreppet. För att skapa ett mer enhetligt begrepp i syfte att göra den statliga tillsynen till ett tydligare och effektivare förvaltningspolitiskt instrument föreslog Tillsynsutredningen en enhetlig definition av tillsynsbegreppet.

Tillsynsutredningen menade sammanfattningsvis att tillsyn består av två moment i form av granskning och ingripande.⁴ Med granskning menas i detta sammanhang att tillsynsorganet, som ska vara en tillsynsmyndighet, på olika sätt övervakar att tillsynsobjektet ”uppfyller de krav och villkor som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift och av särskilda villkor som har meddelats i anslutning till sådana föreskrifter...”.⁵ En avgörande skillnad mellan tillsyn och uppföljning, utvärdering, revision och översyn är således att tillsyn ligger inom det rättsliga paradigmet. Bedömningar om kvalitet, regelgivning och rådgivning hamnar således utanför tillsynsbegreppet. Vidare ska det granskande tillsynsorganet ha en självständig och oberoende ställning i förhållande till det granskade tillsynsobjektet. Olika enheter inom en och samma organisation kan således inte bedriva tillsyn

³ Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn (SOU 2004:100)

⁴ Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn (SOU 2004:100), sid 50

⁵ Tillsyn. Förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn (SOU 2004:100), sid 51

över varandra. Av den anledningen ansåg Tillsynsutredningen att Rikspolisstyrelsens kontroll över polismyndigheterna inte var att betrakta som tillsyn.

Det finns två olika grundsätt på vilket tillsyn bedrivs, antingen direkt eller indirekt. Med direkt tillsyn menar Tillsynsutredningen att tillsynsmyndigheten själv utför de granskande uppgifterna exempelvis genom inspektioner, kontroller och mätningar. Denna operativa tillsyn kan antingen vara egen-initierad eller externt initierad.

Den indirekta tillsynen kallas ofta för systemtillsyn och innebär att tillsynsorganet granskar den objektansvariges interna kontrollsystem. Denna tillsynsform har enligt Tillsynsutredningen blivit allt vanligare på senare år. En övergång från direkt tillsyn till systemtillsyn har exempelvis skett inom tillsynen enligt miljöbalken. Grundtanken är att tillsynen ska bedrivas så att det stärker verksamhetsutövarens miljöansvar.⁶

Effektivitetsgranskning är ett svårare begrepp att definiera. Regeringen anger i direktivet till vår uppdragsgivare (utredningen) att effektivitetsgranskning innebär att tillsynsfunktionen granskar om tillsynsobjektets verksamhet fungerar effektivt med utgångspunkt i det statliga åtagandet. Någon närmare definition anges inte. Effektivitetsgranskning kan också sägas handla om kontroll av en åtgärd mot en norm, en regel eller ett mål. Granskningen kan vara av enklare art, till exempel om rätt mottagare nås av rätt åtgärder. Den kan också vara mer avancerad i form av granskning av måluppfyllelse, det vill säga leder myndighetens åtgärder till önskvärda förändringar och vilka av dessa förändringar är ett direkt resultat av myndighetens verksamhet? Någon allmänt vedertagen definition av begreppet finns dock inte. Det finns också en rad andra närbesläktade begrepp som helt eller delvis används i liknande sammanhang, exempelvis utvärdering, uppföljning, omprövning och analys.

Vi kan således konstatera att såväl tillsyn som effektivitetsgranskning är begrepp som inte används enhetligt. Dessutom används sällan begreppet effektivitetsgranskning i regeringens styrdokument för myndigheter, även om det kanske är det som åsyftas. Vi har därför valt en bred definition av effektivitetsgranskning och sålunda tagit med myndigheter som ska utöva tillsyn över, kontrollera, granska, utvärdera, följa eller analysera (eller liknande begrepp) annan statlig verksamhet. Eftersom dessa begrepp kan sägas rymmas inom ett allomfattande kontrollbegrepp, och detta i svensk administrativ terminologi i huvudsak avser en prövning i efterhand, har vi valt att exkludera begrepp som stöd, utveckling och främjande från tillsyns- och effektivitetsgranskningsbegreppen.

Om något eller några av de ovan nämnda begreppen (tillsyn, granska, utvärdera etc.) är nämnda i myndighetens instruktion (eller motsvarande styrdokument), samt om ovanstående kriterier om statligt tillsynsobjekt, organi-

⁶ Statlig tillsyn. Granskning på medborgarnas uppdrag (SOU 2002:14) s.108–109

satoriskt oberoende gentemot tillsynsobjektet osv. är uppfyllda, så ingår myndigheten i vår kartläggning. Någon närmare analys av respektive myndighets uppgift har vi av tidsskäl inte kunnat göra.

Genomförande och disposition

Genomförande

För att kunna avgöra vilka myndigheter som är relevanta att redovisa har vi använt oss av två grundkällor. Den ena är Tillsynsutredningen som gjort en genomgång av alla lagar som reglerar den statliga tillsynen samt de myndigheter som utövar tillsyn och de objekt denna tillsyn avser.⁷ Denna genomgång täcker såväl tillsynsorgan som tillsynsobjekt. Den andra grundkällan är Statskontorets kartläggning av Regeringskansliets utvärderingsresurser.⁸ Denna innehåller bland annat en redovisning av sektorsspecifika myndigheter som bedriver utvärdering.

På grund av den korta tiden som stått till förfogande har kartläggningen framför allt utgått från myndigheters instruktioner. Det har varken funnits utrymme att granska myndigheternas verksamheter i detalj eller att stämma av med alla berörda myndigheterna. Kartläggningen måste därmed betraktas som översiktlig och kan därmed inte heller göra anspråk på att vara heltäckande. För den fördjupade studien har fler källor använts bland annat propositioner, utredningar och myndigheternas hemsidor. I några enskilda fall där det funnits tolkningsproblem har vi haft kontakt med berörda myndigheterna.

Disposition

Efter denna inledning följer ett kapitel som utifrån Tillsynsutredningen beskriver olika modeller för organisation av statlig tillsyn. I kapitel 3 redovisas resultatet av den övergripande kartläggningen i sammanfattande form. Avslutningsvis i kapitel 4 redovisas den fördjupade studien av fyra myndigheter. I bilaga 1 återfinns vårt uppdrag. Bilaga 2 innehåller en lista på samtliga myndigheter i kartläggningen inklusive relevant text från respektive myndighetsinstruktion.

⁷ Se bilaga 2 i SOU 2002:14

⁸ Utvärderingar – Av vem och till vad? (2002:20), se särskilt bilaga 2

2 Tillsynens organisation

Tillsyn är en av statens möjligheter att styra en verksamhet. I direktivet till utredningen (vår uppdragsgivare) skriver regeringen att det saknas en oberoende funktion som systematiskt utför systemtillsyn och granskar effektiviteten inom socialförsäkringsområdet. Enligt regeringen är detta inte ändamålsenligt för att säkerställa den framtida rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet.

Tillsynsutredningen förde resonemang om vilka kriterier som är styrande vid valet av organisationsform för en tillsynsfunktion. Utredningen menade att valet av organisationsform för olika tillsynsområden inte tycks vara ett resultat av vissa organisationsprinciper och genomtänkta strategier. Istället är det mycket som talar för att praxis varierat över tiden och inom olika samhällssektorer. Utredningen konstaterade vidare att de argument som förekommit för olika organisationslösningar är variationer på temat effektivitet, rättssäkerhet och demokrati.⁹

Såväl effektivitet som rättssäkerhet kan motivera centrala eller centralt styrda lösningar. Detta gäller framförallt för komplexa ämnesområden eller om tillsynsobjekten är stora och viktiga. Centralt organiserad tillsyn kan således motiveras utifrån följande punkter:¹⁰

- Likhet inför lagen oavsett var i landet man befinner sig.
- Sektorsstyrning underlättas.
- Jäv och annan otillbörlig påverkan från lokala intressen undviks.
- Regionala och lokala resurser är otillräckliga.

Är tillsynsobjekten många och spridda över landet kan det vara motiverat med en lokal, eventuellt regional, tillsynsorganisation.

Tillsynsutredningen presenterade fyra grundmodeller för hur tillsyn kan organiseras.¹¹

1. Enbart central organisation utan regional eller lokal nivå.
2. Central statlig myndighet med egen regional och/eller lokal organisation.
3. Länsstyrelse, vanligtvis genom medverkan från en central statlig myndighet.
4. Kommun, med mer eller mindre stark koppling till en samordnande central myndighet och ofta även till länsstyrelsen.

⁹ Statlig tillsyn. Granskning på medborgarnas uppdrag (SOU 2002:14) s.74

¹⁰ Statlig tillsyn. Granskning på medborgarnas uppdrag (SOU 2002:14) s.75

¹¹ Statlig tillsyn. Granskning på medborgarnas uppdrag (SOU 2002:14) s. 67–68

Myndigheter med enbart central tillsynsfunktion är den vanligaste modellen för tillsyn och gäller ofta för myndigheter där tillsyn utgör dess huvudsakliga uppgift. Exempel på denna typ av tillsynsorgan är Finansinspektionen, Justitiekanslern och Datainspektionen.

Myndigheter som Arbetsmiljöverket, Statens livsmedelsverk och Socialstyrelsen (på hälso- och sjukvårdsområdet) bedriver till skillnad från ovanstående myndigheter sin tillsyn genom regionala eller lokala enheter även om olika grad av centralisering finns.

Även länsstyrelserna bedriver tillsyn, vilken bland annat utgår från miljöbalken och socialtjänstlagen. Utöver detta har länsstyrelserna tillsynsuppdrag över exempelvis bevakningsföretag, djurskydd, kulturminnen och övervakningskameror. På en del av länsstyrelsernas tillsynsområden finns även centrala myndigheter med tillsynsuppgifter.

Även kommunerna har vissa tillsynsuppgifter utifrån lagar som exempelvis rör miljöfarlig verksamhet, livsmedelsbutiker och restauranger samt lantbruk. Inom kommunerna är det de kommunala facknämnderna som innehar tillsynsansvaret.

Omkring 70 statliga myndigheter, vid sidan av länsstyrelserna, har med stöd av lag tilldelats tillsynsuppgifter.¹² En annan variant på indelning av myndigheterna än den ovan nämnda är hur stor tillsynsuppgiften är i förhållande till myndighetens totala verksamhet. Myndigheter som uteslutande eller till största delen bedriver tillsyn är bland annat Arbetsmiljöverket, Statens kärnkraftsinspektion, Finansinspektionen, Post- och telestyrelsen och Revisorsnämnden.

En annan grupp är tillsynsfunktioner som finns inom myndigheter som också har operativa uppgifter inom en samhällssektor. Detta gäller exempelvis Luftfartsinspektionen (inom Luftfartsverket) och Sjöfartsinspektionen (inom Sjöfartsverket).

Myndigheter där tillsynsuppgiften är omfattande, men inte huvudsaklig, är bland andra Naturvårdsverket, Statens livsmedelsverk, Statens skolverk och Socialstyrelsen.

Det finns också myndigheter där tillsynsuppgiften är förhållandevis marginell i förhållande till huvuduppgiften. Det gäller bl.a. Vägverkets tillsyn över trafikskolor och kommunal väghållning samt Boverkets tillsyn över kommunernas hantering av plan- och bygglagen.¹³

Många tillsynsmyndigheter har också i uppdrag att genomföra utvärderingar och utredningar.

¹² Statlig tillsyn. Granskning på medborgarnas uppdrag (SOU 2002:14) s. 61

¹³ Statlig tillsyn. Granskning på medborgarnas uppdrag (SOU 2002:14) s.61

2007-08-24

För en del områden saknas en oberoende och särskild tillsynsfunktion. På flera av dessa områden är objektet ett statligt åtagande, exempelvis polisväsende, kriminalvård och flyktingmottagning. Flera utredningar har belyst frågan om att inrätta en särskild fristående myndighet som granskar polis och åklagare. De flesta av dessa har kommit fram till slutsatsen att en sådan myndighet inte är att rekommendera med hänvisning till de nackdelar som kan kopplas till administrativa merkostnader och ineffektivitet. De fördelar med en oberoende granskningsfunktion som utredningarna framhållit handlar om att förtroendet för polis och åklagarväsendet skulle öka.¹⁴

¹⁴ Se exempelvis: Summa summarum – en fristående myndighet för utredning av anmälningar om brott av poliser och åklagare? (SOU 2007:5) och Förstärkt granskning av polis och åklagare (SOU 2003:41)

3 Den övergripande kartläggningen

Utifrån de utgångspunkter och avgränsningar som vi redogjort för i inledningskapitlet har vi funnit femton myndigheter som i någon form granskar annan statlig verksamhet. Dessa myndigheter presenteras i bilaga 2 tillsammans med kortfattade utdrag ur respektive instruktion.

Dessa femton myndigheter kan delas in efter typ av granskning, det vill säga tillsyn eller någon form av effektivitetsgranskning.

Tillsyn

Av de femton kartlagda myndigheterna bedriver sex tillsyn enligt deras instruktion. Dessa är Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen (IAF), Järnvägsstyrelsen, Högskoleverket och Statens konstråd.

JO och JK har enligt instruktion att utöva tillsyn över merparten av de statliga myndigheterna. De har inget uppdrag att utöva tillsyn över någon utpekad myndighet eller verksamhet. Istället initieras tillsynen genom anmälningar eller på eget initiativ där JO eller JK av någon anledning anser att tillsyn över en viss myndighet eller verksamhet är befogad. Tillsynen sker med andra ord på förekommen anledning och i enskilda ärenden. Direkt tillsyn, är därför en vanligt förekommande tillsynsform för dessa två tillsynsmyndigheter. Ett exempel på detta är JK:s granskning av enskilda brottsutredningar.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Järnvägsstyrelsen och Högskoleverket bedriver till skillnad från ovanstående myndigheter tillsyn över en utpekad myndighet eller verksamhet. Vilka myndigheter eller verksamheter detta är finns föreskrivet i respektive myndighets instruktion. För IAF gäller det tillsyn över Arbetsmarknadsverket inom arbetslöshetsförsäkringsområdet. Järnvägsstyrelsen utövar tillsyn över landets järnvägar och infrastrukturförvaltare vilket i huvudsak omfattar Banverket medan Högskoleverket utövar tillsyn över landets universitet och högskolor. Dessa myndigheters tillsyn bedrivs antingen direkt eller i form av systemtillsyn. Högskoleverkets utvärderingar av olika universitet- och högskoleutbildningar är exempel på den direkta formen. En allmän trend är emellertid att allt mer av myndigheternas tillsyn inriktas mot systemtillsyn.

Statens Konstråd har inte någon uppgift att utöva tillsyn över någon utpekad myndighet. Däremot har myndigheten en tydlig instruktion att utöva tillsyn över hur statliga organ vårdar statligt ägd eller understödd konst

Utvärdering, uppföljning etc.

De övriga nio myndigheterna i vår kartläggning har inte till uppgift att utöva tillsyn. Däremot finns det i deras respektive instruktioner uppgifter som på ett eller annat sätt handlar om att granska annan statlig verksamhet i former

2007-08-24

som är relevanta utifrån det kommittédirektiv som ligger till grund för denna kartläggning. Flertalet av dessa granskar enligt instruktionen en utpekad myndighet eller verksamhet. Så är exempelvis fallet för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering som bland annat har till uppgift att utvärdera arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden. Övriga myndigheter som utför denna typ av granskning är Försvarets underrättelsenämnd av myndigheternas försvarsunderrättelseverksamhet, Registernämnden av bland annat Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt Polisdatalagen, Riksarkivet av myndigheters efterlevnad av arkivlagen samt SADEV av biståndspolitiken, det vill säga i huvudsak SIDA.

Utöver dessa myndigheter finns även fyra andra som inte i sin instruktion har att granska en utpekad myndighet eller verksamhet. Av dessa har Statskontoret till uppgift att på uppdrag av regeringen utvärdera och följa upp den statligt finansierade verksamheten där granskning av myndigheter varit vanligt förekommande. Vidare gör Ekonomistyrningsverket (ESV) en ekonomistyrningsadministrativ värdering av samtliga myndigheter och Riksrevisionen, vid sidan av den årliga revisionen, effektivitetsgranskningar på eget initiativ. Avslutningsvis finns en myndighet, Verket för förvaltningsutveckling, som bistår regeringen med uppföljningar av förvaltningspolitiken i stort.

Något om myndigheter som inte ingår i kartläggningen.

Vid sidan av de femton myndigheter som redogjorts för ovan finns ett antal som i sin instruktion har till uppgift att granska olika områden. Exempel på dessa är, som nämndes i avsnittet med avgränsningar under punkt fyra, Brottsförebyggande rådet, Institutet för tillväxtpolitiska studier och NUTEK. För dessa myndigheter finns emellertid inga tydliga instruktioner om att granskningen avser en annan myndighet eller utpekad statlig verksamhet. Som i Brottsförebyggande rådets fall är instruktionen snarare att **bidra** till kunskapsutveckling och **främja** brottsförebyggande arbete. Som nämndes i avgränsningsavsnittet har vi utifrån direktivet som ligger till grund för denna kartläggning valt att exkludera denna typ av myndigheter.

Det är dock viktigt att framhålla att regeringen via regleringsbrev kan ge såväl Brottsförebyggande rådet som andra myndigheter i uppdrag att granska en utpekad statlig verksamhet inom ramen för den aktuella myndighetens kompetensområde.

4 Fördjupad studie

Utöver att redovisa en övergripande kartläggning över myndigheter som utövar tillsyn eller någon form av granskning har vi i enlighet med vårt uppdrag gjort en fördjupad studie av några av dessa myndigheter.

Urval och motiv till fördjupad studie

De myndigheter som vi har bedömt som mest relevanta i sammanhanget är:

- Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)
- Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU)
- Högskoleverket
- Järnvägsstyrelsen

Samtliga myndigheter har en granskningsroll gentemot en särskild statlig verksamhet. Myndigheterna skiljer sig på så sätt från till exempel JK och Riksrevisionen som förvisso har ett tydligt mandat att granska men där objektet i princip är all statlig verksamhet.

Om valet av IAF, Högskoleverket och Järnvägsstyrelsen kan sägas att de har ett tydligt ansvar att utöva tillsyn över annan statlig verksamhet. IFAU har däremot ingen tillsynsuppgift men ska genomföra utvärderingar inom arbetsmarknadsområdet, däribland socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden. IFAU kan därför sägas komplettera IAF:s tillsynsroll. IFAU:s roll på arbetsmarknadsområdet kan också till viss del jämföras med funktioner som idag finns internt inom Försäkringskassan i form av enheter för analys, statistik, utvärdering, metodutveckling och samhällsekonomisk analys.

De fyra myndigheterna är således antingen verksamma inom ett sakområde som i delar liknar socialförsäkringsområdet eller så är deras uppgifter i form av tillsyn eller granskning omfattande och tydliga gentemot det statliga tillsynsobjektet. Motiven för de valda myndigheterna illustreras i nedanstående figur.

2007-08-24

Tillsyn/ Granskningsorgan	Tillsyn/Granskningsobjekt	Relevans
IAF	Arbetsförmedlingarnas handläggning av a-kasse-ärenden	- Tydlig tillsynsroll - Området angränsar till socialförsäkringsområdet - Ny myndighet som tidigare var en del av tillsynsobjektet (AMV)
IFAU	Arbetsmarknadspolitiska insatser Socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden	- Området angränsar till socialförsäkringsområdet - Komplement till IAF:s roll som tillsynsmyndighet
Högskoleverket	Universitet och högskolor	- Tydlig tillsynsroll - Omfattande verksamhet - Relativt omfattande sanktionsmöjligheter
Järnvägsstyrelsen	Banverket i egenskap av infrastrukturförvaltare	- Tydlig tillsynsroll - Ny myndighet som tidigare var en del av tillsynsobjektet. - Starka sanktionsmöjligheter

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)

IAF startade sin verksamhet 1 januari 2004. Myndigheten tog över uppgifter som AMS hade haft på arbetslöshetsförsäkringens område, framför allt tillsyn över arbetslöshetskassorna. Dessutom tillkom en helt ny uppgift, nämligen att granska hur Arbetsmarknadsverket utför sina uppgifter inom försäkringen.

Uppdrag

IAF är förvaltningsmyndighet för tillsyn över arbetslöshetsförsäkringen. IAF har i uppdrag att utöva tillsyn över de rutiner för och handläggning av ärenden hos Arbetsmarknadsverket (AMV) som påverkar arbetslöshetsförsäkringen samt att utöva tillsyn över arbetslöshetskassorna.

IAF ska granska Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) utbetalning av statsbidrag till arbetslöshetskassorna enligt 8 § förordningen (1997:836) om arbetslöshetskassor. Dessutom ska IAF utföra de uppgifter som följer av lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor och lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, samt meddela föreskrifter enligt förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring och förordningen (1997:836) om arbetslöshetskassor.

IAF:s uppdrag som riktar sig mot AMV:s verksamhet består av två delar. IAF ska granska arbetsförmedlingens handläggning och rutiner för handläggning av ärenden som påverkar rätten till arbetslöshetsersättning samt ärenden om återkallande av anvisningar till arbetsmarknadspolitiska program.¹⁵

¹⁵ 1–3 §§ förordning (2003:1108) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring

I myndighetens verksamhetsplan för 2007 anges tre delmål för tillsynen över AMV.

- IAF:s tillsyn över AMS utbetalning av statsbidrag till arbetslöshetskassorna ska bidra till att korrekta statsbidrag betalas ut i rätt tid samt med erforderlig säkerhet och kontroll.
- IAF:s tillsyn i frågor som gäller arbetsförmedlingens handläggning ska bidra till att förmedlingens uppdrag inom arbetslöshetsförsäkringen genomförs i enlighet med regelverket och det uppdrag som statsmakterna gett samt att arbetslöshetsförsäkringens uppgift som omställningsförsäkring hävdas och arbetslöshetstiderna därmed begränsas. Tillsynen ska bidra till att arbetssökande behandlas rättssäkert och lika över landet.
- IAF:s granskning av återkallade anvisningar till program ska bidra till att förbättra handläggningen av sådana ärenden inom AMV och att få till stånd en enhetlig och rättssäker hantering.

IAF ska också meddela föreskrifter enligt förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring och förordningen (1997:836) om arbetslöshetskassor.¹⁶ Föreskrifterna förtydligar tolkningen av lagarna om ersättningsreglerna och om arbetslöshetskassornas verksamhet.¹⁷ Föreskrifterna berör arbetsförmedlingens handläggning.¹⁸

Organisation

IAF är en enrådgivningsmyndighet med en generaldirektör som chef. Myndigheten inrättades 1 januari 2004 och är belägen i Katrineholm. Vid IAF ska det finnas ett insynsråd som får bestå av högst nio ledamöter. Generaldirektören ingår i rådet och är dess ordförande. Utöver vad som anges i 6–9 §§ verksförordningen (1995:1322) ska generaldirektören informera insynsrådet om verksamheten. Rådet ska ge generaldirektören de råd som behövs för att verksamheten ska kunna bedrivas effektivt och i överensstämmelse med syftet med verksamheten.¹⁹

IAF har tre enheter: försäkringsjuridiska enheten, tillsynsenheten och kanslienheten. Tillsynsenheten är uppdelad i två arbetsområden, ett område för arbetsmarknadsverket och ett för a-kassorna. Generaldirektören och enhetscheferna bildar IAF:s ledningsgrupp som sammanträder en gång i veckan för diskussion i principiella frågor, informationsutbyte och samordning.²⁰

¹⁶ 2 § förordning (2003:1108) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring

¹⁷ IAF:s hemsida, www.iaf.se

¹⁸ Se till exempel IAF:s 2007:7

¹⁹ 6–8 §§ förordning (2003:1108) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring

²⁰ IAF:s årsredovisning, sid 5

Vid starten år 2004 var antalet anställda omkring 50 personer. År 2006 var antalet anställda 58.²¹ Förvaltningsanslaget för år 2007 var 53 miljoner.

Motiv till organisationsform

Våren 1999 tillsattes en arbetsgrupp som hade till uppgift att se över reglerna i arbetslöshetsförsäkringen. Arbetsgruppen konstaterade att arbetsmarknadspolitiken under 1990-talskrisen, däribland arbetslöshetsförsäkringen, istället för att bidra till omställningen på arbetsmarknaden fått svara för försörjningen av stora delar av befolkningen.²² Detta riskerade enligt arbetsgruppen att leda till ett antal negativa konsekvenser. För det första ansågs en bristande omställningsförmåga på arbetsmarknaden kunna förhindra tillväxt och jobb. För det andra hade brister i tillämpningen av lagar och regler skapat orättvisa och otydliga villkor för de arbetssökande. För det tredje hade arbetsmarknadspolitikens inriktning mot att undvika att människor blev utförsäkrade skapat en omfattande rundgång mellan arbetslöshetsförsäkring och arbetsmarknadspolitiska program. Rundgången hade i sin tur lett fram till bristande legitimitet för försäkringen. Avslutningsvis konstaterade arbetsgruppen att försäkringens karaktär av ersättning för inkomstbortfall gröpts ur då ersättningsnivåerna blivit för låga.²³

För att komma tillrätta med dessa problem ansåg arbetsgruppen bland annat att kraven på aktivitet hos de arbetssökande skulle skärpas och att reglerna för anvisning av lediga arbeten och konsekvenserna av att avstå erbjudet arbete skulle både förtydligas och mer konsekvent tillämpas.²⁴

I propositionerna 1999/2000:98 *Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt* och 1999/2000:139 *En rättvisare och tydligare arbetslöshetsförsäkring* framförde regeringen kritik i linje med arbetsgruppens slutsatser. Bland annat att intervjuer med personal vid de offentliga arbetsförmedlingarna visat att det förekom olika uppfattningar om vad som ska räknas som lämpligt arbete för den arbetssökande, när avanmälan ska göras eller ett meddelande till arbetslöshetskassorna lämnas.²⁵

De båda propositionerna aktualiserade frågan om styrning och tillsyn över arbetslöshetsförsäkringen. Detta ledde i sin tur fram till propositionen 2001/2002:151 *Tillsynen över arbetslöshetsförsäkringen* där regeringen föreslog att Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen skulle bildas. Regeringen framförde att tillsynen var tidigare samlad hos Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) inom AMV. Samtidigt som AMS utövade tillsyn över systemet hade styrelsen också att tillsammans med länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingarna tillämpa reglerna i det system som skulle granskas.

²¹ IAF:s årsredovisning, sid 22

²² Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen (DS 1999:58) s.1

²³ Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen (DS 1999:58) s.2–3

²⁴ Kontrakt för arbete – Rättvisa och tydliga regler i arbetslöshetsförsäkringen (DS 1999:58) s.2–3

²⁵ En rättvisare och tydligare arbetslöshetsförsäkring (Prop. 1999/2000:139) s.28

Regeringen menade att AMS:s tidigare roll således innebar att man både skulle tillämpa systemet och utöva tillsyn över detsamma.²⁶

Mot bakgrund av den kritik som riktats mot AMS ansågs den befintliga tillsynsformen som otillfredsställande. En fristående och sammanhållen tillsyn skulle skapa förutsättningar för:

- Mer likartad och rättvisare tillämpning av reglerna hos arbetslöshetskassorna och arbetslöshetsförmedlingen. Alla arbetslösa skulle därigenom få samma behandling vilket skulle förstärka rättssäkerheten för den arbetslöse.
- Legitimitet och ökad tilltro till arbetslöshetsförsäkringen
- Effektivare uppföljning av arbetslöshetsförsäkringen.²⁷

Mot bakgrund av det behov som den nya organisationen skulle fylla föreslog regeringen att den nya myndigheten skulle vara en enrådighetsmyndighet med ett insynsråd. Detta motiverades utifrån propositionerna 1997/98:136 *Statlig förvaltning i medborgarnas tjänst* och 1993/94:185 *Förvaltningsmyndigheternas ledning* där regeringen framhållit att enrådighetsformen var att föredra för områden som kräver direkt och tydlig styrning och där politiska beslut snabbt måste kunna genomföras.²⁸

Insynsrådet skulle ha en rådgivande funktion och bestå av ledamöter som regeringen tillsatt och som besatt en ”bred erfarenhet av frågorna inom myndighetens ansvarsområde och en djup insikt om arbetsmarknadens funktionssätt.”²⁹

Ansvarsförhållanden myndighet och objektsansvarig

Arbetsförmedlingen ska informera om de grundläggande villkoren i arbetslöshetsförsäkringen och kontrollera att personer som söker ersättning uppfyller villkoren. IAF granskar att arbetsförmedlingen gör detta på rätt sätt, så att arbetssökande i likartade situationer behandlas lika över hela landet.

I fråga om myndigheterna inom AMV ansåg regeringen att IAF bör:

- granska AMV:s rutiner för arbetsförmedlingens hantering av ärenden om arbetslöshetsersättning,
- granska arbetsförmedlingens handläggning av ärenden gällande arbetslöshetsersättning,
- för AMS påtala de brister som Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen finner vid sin granskning inom AMV.

²⁶ Tillsynen över arbetslöshetsförsäkringen (Prop. 2001/02:151) s. 17

²⁷ Tillsynen över arbetslöshetsförsäkringen (Prop. 2001/02:151) s. 26

²⁸ Tillsynen över arbetslöshetsförsäkringen (Prop. 2001/02:151) s. 41

²⁹ Tillsynen över arbetslöshetsförsäkringen (Prop. 2001/02:151) s. 42

2007-08-24

IAF:s sanktionsmöjligheter utgörs av att påtala eventuella brister för AMS. AMS ska i sin tur återrapportera till regeringen och IAF vilka åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas med anledning av sådana brister.³⁰

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU)

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU, inrättades den 1 juli 1997 som ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet. IFAU fungerar också som ett mindre forskningsråd som efter ansökan delar ut medel till forskare. Myndigheten är sedan starten förlagd till Uppsala.

Uppdrag

IFAU ska enligt instruktionen³¹ främja, stödja och genomföra

1. utvärdering av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder,
2. studier av arbetsmarknadens funktionssätt,
3. utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet, och
4. utvärdering av socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden.

IFAU har också till uppgift att på olika sätt sprida information om de resultat och den kunskap som dessa arbetsuppdrag resulterar i till myndigheter och andra intressenter.

Enligt regleringsbrevet för 2007 omfattar IFAU:s uppdrag effektutvärderingar, processutvärderingar, implementeringsstudier och uppföljningar. Fokus ska vara på de samlade effekterna av de arbetsmarknadspolitiska insatserna, de nya initiativen regeringen har tagit inom området samt de särskilda uppdrag regeringen har fattat beslut om.

Organisation

Institutets generaldirektör är chef för IFAU. Vid myndigheten ska det finnas ett vetenskapligt råd. Det ska bestå av generaldirektören, en ordförande och högst nio andra ledamöter. Rådets ordförande och övriga ledamöter utses av regeringen för en bestämd tid. Rådet utser inom sig en vice ordförande.³²

Myndigheten har haft mellan 22–24 årsarbetskrafter under de senaste tre åren. De flesta i personalen är forskare. För år 2006 hade IFAU knappt 22

³⁰ Förordning (2001:623) med instruktion för Arbetsmarknadsverket

³¹ 1 § Förordning (2007:180) med instruktion för institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering

³² 2–3 § Förordning (2007:180) med instruktion för institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering

miljoner kronor i intäkter varav myndighetsanslaget uppgick till cirka 16,5 miljon kronor medan övriga intäkter var avgifter, bidrag mm.³³

Motiv till organisationsform

När IFAU grundades 1997 ersatte det Expertgruppen för Arbetsmarknadspolitisk utvärdering (EFA). Redan 1993 kom emellertid förslag om att ersätta EFA.

I forskningspropositionen 1992/93:170 *Forskning för kunskap och framsteg* betonades vikten av kunskap om arbetsmarknadspolitikens verkningssätt och effekter samt kritisk granskning och utvärdering av densamma. Samtidigt framhölls det som angeläget att så stor del som möjligt av resurserna för dessa verksamheter kom departementen och myndigheterna till godo. För att åstadkomma detta ansåg regeringen att de kunskaper och erfarenheter som EFA och dess föregångare bidragit med inom arbetsmarknadsforskningens område i högre grad skulle användas av Arbetsmarknadsdepartementet. Inrättandet av ett vetenskapligt råd under Arbetsmarknadsdepartementet med tydliga instruktioner föreslogs därför. På så sätt skulle Arbetsmarknadsdepartementet ges möjlighet att regelbundet föra en dialog med parter och myndigheter i dessa frågor och därmed bredda och förbättra beslutsunderlaget vid bedömningen av de förslag till uppföljnings- och utvärderingsstudier som rådet lade fram.³⁴

Förslaget kom emellertid inte att genomföras då riksdagen avsåg detta med motiveringen att forskning skulle bedrivas i från Regeringskansliet oberoende organ.³⁵

I Forskningsfinansieringsutredningen (FOF – 95) som tillsattes våren 1995 med uppdraget att göra en översyn av det svenska systemet för resurstilldelning till forskning aktualiserades förslaget att ersätta EFA på nytt. Utredningen föreslog att EFA skulle avvecklas i enlighet med regeringens tidigare förslag samtidigt som de medel för arbetsmarknadsforskning som disponerades av EFA, Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Arbetsmarknadsstyrelsen samt Rådet för Arbetslivsforskning samlades under ett sektoriellt forskningsråd.³⁶

I proposition 1996/97:5 *Forskning och Samhälle* betonade regeringen, delvis i linje med FOF – 95, vikten av att i en tid av statsfinansiella begränsningar, samordna forskningsstiftelsernas forskningsresurser för att därigenom förbättra överblickbarheten. Samtidigt framhöll regeringen att det förelåg ett utökat behov av forskning och utvärdering av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta låg helt i linje med regeringens forskningspolitiska intentioner där ett övergripande mål var att forskningens inriktning skulle

³³ IFAU, Årsredovisning 2006, sid 40 och 46

³⁴ *Forskning för kunskap och framsteg*. (Prop. 1992/93:170) s.385–390

³⁵ *Forskning och pengar*. (SOU 1996:29) s.366

³⁶ *Forskning och pengar*. (SOU 1996:29) s.366

svara mot behoven i samhället. Ett närmande mellan forskning och övriga samhällssektorer var ett centralt inslag härvidlag. Detta föranledde regeringen att föreslå bildandet av Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.³⁷

Vid sidan av de forskningsmässiga och effektivitetssträvande aspekterna på detta bildande framhöll Riksdagens revisorer att denna lösning med en från Regeringskansliet skild organisation med uppdrag att bistå Regeringskansliet med särskild analyskompetens var ett sätt att tillförsäkra resurser för underlag till resultatstyrning.³⁸

Ansvarsförhållanden myndighet och objektsansvarig

Några formella tillsynsfunktioner har inte IFAU och inte heller några sanktionsmöjligheter vid sidan av att informera regeringen om eventuella brister inom ramen för den förda arbetsmarknadspolitiken.

I övrigt ska IFAU, i enlighet med instruktionen, sprida information om resultaten av sina utvärderingar och studier till myndigheter och andra intressenter.³⁹

Enligt regleringsbrevet för år 2007 ska IFAU bistå AMS med råd om hur de arbetsmarknadspolitiska insatserna ska göras uppföljnings- och/eller utvärderingsbara. I ett särskilt uppdrag angivet i regleringsbrevet ska IFAU bistå AMS i arbetet med att ta fram relevanta indikatorer som kan beskriva arbetsmarknadens funktionssätt. AMS ska rapportera dessa indikationer till Regeringskansliet. IFAU ska också till Regeringskansliet lämna synpunkter på de analyser av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten som AMS ska lämna till Regeringskansliet.

Högskoleverket

Högskoleverket är central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434). Dessutom ansvarar myndigheten för frågor som rör enskilda som anordnar utbildning på högskolenivå vilka får statsbidrag samt enskilda som anordnar utbildning som kan leda fram till en examen som får utfärdas enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Verket har också uppgifter som rör andra utbildningar på eftergymnasial nivå enligt vad regeringen beslutar särskilt.⁴⁰

³⁷ Forskning och samhälle (Prop.1996/97:5)

³⁸ Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98: KU31

³⁹ 1 § Förordning (1996:1426) med instruktion för institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering

⁴⁰ 1 § förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

Uppdrag

I Högskoleverkets instruktion⁴¹ anges att myndigheten ska ha tillsyn över verksamheten inom sitt ansvarsområde. Utöver tillsynsrollen har myndigheten en rad uppgifter såsom utvärdering, uppföljning, främjande, stödjande och normering. Högskoleverket ska exempelvis:⁴²

- granska kvaliteten på högskoleutbildningarna,
- utvärdera universitetens och högskolornas kvalitetsarbete,
- följa upp resultaten av den utvärdering som avses i de föregående två punkterna,
- följa upp utbildningen, forskningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet inom högskolan med beaktande av verksamhetens roll och sätt att fungera i förhållande till samhällets och arbetslivets utveckling och kompetensbehov samt
- med stöd av riksdagens och regeringens bemyndiganden meddela föreskrifter.

Organisation

Universitetskanslern är chef för myndigheten. Myndigheten har också en styrelse som består av en extern ordförande, universitetskanslern och högst nio andra ledamöter. Studenterna har rätt att vara representerade med två ledamöter i styrelsen. Styrelsen utser vice ordförande. Utöver vad som anges i 11–13 §§ verksförordningen ska styrelsen besluta

- i principiella frågor som aktualiseras i verksamheten,
- om viktigare föreskrifter
- om den övergripande inriktningen av verksamheten inom ramen för de mål och riktlinjer som är fastställda av riksdagen och regeringen.⁴³

Motiv till organisationsform

I samband med 1993 års högskolereform fick universiteten och högskolorna större frihet avseende studieorganisation, utbildningsutbud, antagning av studenter och disposition av resurser. I samband med reformen blev högskolorna direkt underställda regeringen. Omorganisationen påbörjades redan under 1991–92 då fyra nya myndigheter⁴⁴ med olika typer av uppgifter inom högskoleområdet inrättades.⁴⁵

⁴¹ 3–4 §§ förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

⁴² Bl.a. 5, 7 och 14 §§ förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

⁴³ 16 och 22 §§ förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

⁴⁴ Verket för högskoleservice, Kanslersämbetet, Rådet för grundläggande högskoleutbildning samt Rådet för forskning om universitet och högskolor

⁴⁵ Vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena (Prop. 1991/92:76)

I proposition 1994/95:156 *Ett högskoleverk* påtalade regeringen att myndighetsstrukturen från 1993-års reform inte var tillfredsställande och skulle ersättas med ett samlat högskoleverk. De fyra tidigare inrättade myndigheterna skulle läggas ner och merparten av deras uppgifter överförs till det nya Högskoleverket. Regeringen ansåg dock att uppgifter i form av service till högskolorna skulle samlas i ett separat statligt bolag.

Ett grundläggande skäl till regeringens förslag var att en rad frågor koncentrerats till utbildningsdepartementet. Inom högskolans område hade nästan alla utredningar och underlag för politiska beslut tagits fram av departementet. Även i andra avseenden hade departementet blivit mer operativt, bland annat genom arbetet med att ta fram komplicerade beräkningar av resurser till högskolorna. Regeringen ansåg att detta stred mot svensk förvaltningstradition med relativt små departement som bara hanterar den direkta berednings- och beslutsprocessen och ha fristående centrala ämbetsverk som tar fram underlag till departementen och medverkar i genomförandet av åtgärder som initierats politiskt.

Enligt regeringen hade koncentrationen av uppgifter till Utbildningsdepartementet bidragit till att förutsättningarna för en öppen och mångsidig diskussion försämrats och lett till en onödig centralisering och i viss mån politisering. Regeringen framförde också att de statliga universiteten och högskolorna inte är förvaltningsmyndigheter och de därför har särskilda förutsättningar.⁴⁶

Samtidigt som departementets uppgifter ökade hade andra uppgifter fördelats på ett flertal olika instanser. Ett exempel på detta var att Kanslersämbetet ansvarade för utvärdering medan den allmänna uppföljningen åvilade Verket för högskoleservice. Detta innebar att det stora behovet av utvärderingar, uppföljningar och analyser som underlag för statsmakternas beslut liksom för främjandet av kvalitet inte organiserats under en samlad och långsiktig kompetensfunktion.

Vidare betonades att den ökade friheten för universitet och högskolor ställde högre krav på tillsyn för att garantera rättssäkerheten. Statsmakternas möjlighet att bedriva tillsyn behövde därför stärkas. För att få en samlad funktion för uppföljning, utvärdering och tillsyn och samtidigt minska utbildningsdepartementets uppgifter föreslog således regeringen att Högskoleverket skulle bildas.⁴⁷

Ansvarsförhållanden myndighet och objektsansvarig

Högskoleverket ska sammanfatta och publicera resultaten av sitt arbete med utvärdering, tillsyn och uppföljning.⁴⁸

⁴⁶ Ett högskoleverk (Prop. 1994/95:156)

⁴⁷ Ett högskoleverk (Prop. 1994/95:156)

⁴⁸ 6 § förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

Högskoleverket beslutar om vid vilka universitet och högskolor med offentlig huvudman examina inom högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå får avläggas samt vilka utbildningar på eftergymnasial nivå som kan anses ha en godtagbar standard.⁴⁹

Verket ska även bistå Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Handikappombudsmannen med uppgifter om förhållandena i högskolans verksamhet som kan vara av betydelse för ombudsmännens tillsyn enligt lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan.⁵⁰

Högskoleverket får besluta att en högskola inte längre får utfärda en viss examen.⁵¹ Förutsättningarna för detta är att Högskoleverket ska vid upptäckta brister uppmana högskolan att inom viss tid avhjälpa bristerna.

Finns bristerna helt eller till väsentlig del kvar efter den tid som angetts får Högskoleverket besluta att högskolan inte längre utfärda sådan examen som bristerna gäller.⁵²

Järnvägsstyrelsen⁵³

Järnvägsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet och utövar tillsyn över järnvägs-, tunnelbane- och spårvägssystemen. Järnvägsstyrelsen ska verka för säkerheten inom systemen och för en effektiv järnvägsmarknad med en sund konkurrens. Järnvägsstyrelsen ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås.

Järnvägsstyrelsens uppdrag är med andra ord omfattande och rör såväl statlig som privat, kommunal- och landstingsägd verksamhet. I det uppdrag som gäller tillsyn över landets järnvägar bedrivs emellertid tillsynen till största del gentemot en annan statlig organisation i form av Banverket. Det är detta uppdrag som vår redovisning berör.

Uppdrag

Järnvägsstyrelsen ska verka för säkerheten inom järnvägssystemen och för en effektiv järnvägsmarknad med en sund konkurrens.

⁴⁹ 9 § förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

⁵⁰ 10 § förordning (2003:7) med instruktion för Högskoleverket

⁵¹ 6 kap. 27 § Högskoleförordning (1993:100)

⁵² 1 kap. 11 a § högskolelagen (1992:1434)

⁵³ Källor: Järnvägslagen (2004:519), Järnvägsförordningen (2004:526), Instruktion för Järnvägsstyrelsen (2004:527), prop. 2003/04:123, bet. 2003/04:TU14, rskr. 2003/04:258, proposition 2006/07:45

Järnvägsstyrelsen ska bland annat

- Utöva tillsyn och pröva tvister enligt järnvägslagen (2004:519) och järnvägsförordningen (2004:526)
- Pröva frågor om tillstånd att förvalta järnvägsinfrastruktur enligt järnvägslagen och järnvägsförordningen

Järnvägsstyrelsen ska i sin tillsyn enligt järnvägslagen bland annat övervaka att

- Avgifter för utnyttjande av järnvägsinfrastruktur och sådana tjänster som avses i 6 kap. 23 § järnvägslagen fastställs på ett konkurrensneutralt och icke-diskriminerande sätt,
- Kapacitetstilldelning av järnvägsinfrastruktur och tillhandahållande av sådana tjänster som avses i 6 kap. 23 § järnvägslagen sker på ett konkurrensneutralt och icke-diskriminerande sätt, och
- Infrastrukturförvaltares ekonomiska redovisning uppfyller kraven i järnvägslagen och i föreskrifter meddelade med stöd av lagen.

Organisation

Järnvägsstyrelsen är en fristående myndighet som bildades den 1 juli 2004. och som är belägen i Borlänge. Tidigare fanns Järnvägsinspektionen som var en del Banverket. Generaldirektören är chef för myndigheten. Myndigheten har ett insynsråd som får bestå av högst fem ledamöter. Generaldirektören ingår i rådet och är dess ordförande. Övriga ledamöter i insynsrådet utses av regeringen för en bestämd tid.⁵⁴ Insynsrådet ska ge generaldirektören de råd som behövs för att verksamheten ska kunna bedrivas effektivt och i överensstämmelse med syftet med verksamheten. Generaldirektören ska informera rådet om verksamheten.

Myndigheten är organiserad i fem enheter. Varje enhet leds av en enhetschef (Tekniska Enheten, Järnvägsföretagsenheten, Infrastrukturenheten, Juridiska Enheten och Analys- och administrationsenheten). Antalet anställda är 55 personer varav 36 procent är kvinnor. I skrivande stund pågår rekrytering av ett tiotal nya medarbetare.

Motiv till organisationsform

Vid slutet av 1980-talet förändrades formerna för det svenska järnvägssystemet avsevärt genom att järnvägssystemet med affärsverket SJ som statlig huvudman delades upp i två nya verk. Banverket blev förvaltningsansvarig under regeringen med ansvar för järnvägens infrastruktur och SJ blev ett affärsdrivande verk med ansvar för trafiken, trafikplanering och trafikled-

⁵⁴ Insynsrådets ledamöter är Sonja Eriksson (Myndigheten för kvalificerad utbildning), Rune Lindberg (Banverket), Bertil Sjöbergh (Anslado Signal), Helena Wettervik (Green Cargo) och Ulf Lundin – ordförande (chef för Järnvägsstyrelsen).

ning. Denna öppning innebar att länstrafikhuvudmännen gavs möjlighet att organisera och bedriva järnvägstrafik på länsjärnvägarna. Samtidigt inrättades inom Banverket Järnvägsinspektionen med uppgift att självständigt handha vissa säkerhetsfrågor. Järnvägsinspektionen bildades som en neutral garant för säkerheten inom systemet.⁵⁵

År 1993 öppnades persontrafikmarknaden för konkurrens i den upphandlade interregionala trafiken och tre år senare utökades trafik huvudmännens rättigheter att bedriva persontrafik på järnvägen. Samtidigt avreglerades godstrafiken nästan helt och stationsbyggnader, terminalanläggningar och andra funktioner inom SJ öppnades för andra trafikintressenter på konkurrensneutrala och icke – diskriminerande villkor. Någon myndighet med övervakning om efterlevnad av de nya reglerna inrättades emellertid inte. Däremot överfördes trafikledningsfunktionen från SJ till Banverket för att garantera en opartisk behandling av de olika järnvägsföretag och trafik huvudmän som nu kunde bedriva tågtrafik etc. En enhet som benämndes Tågtrafikledningen gavs en nästan självständig ställning med uppgift att fungera som regleringsorgan såväl mellan olika trafikutövare som mellan dessa och Banverket.⁵⁶

Det stora och avgörande steget mot helt nya strukturella förhållanden togs 2001 då SJ delades i två helt oberoende statligt ägda bolag för person- och godstrafik samtidigt som det bildades ett antal oberoende aktörer på marknaden.⁵⁷

Järnvägsutredningen (SOU 2002:48) *Rätt på spåret* som tillsattes våren 2001 fastslog att dessa händelser drastiskt förändrade styrkeförhållandena mellan järnvägsföretagen och infrastrukturförvaltarna, det vill säga i första hand Banverket. Banverket blev därmed den personellt och finansiellt starkaste aktören inom sektorn och inte jämbördig med SJ som var fallet vid slutet av 1980-talet då strukturen skapades. Detta förhållande förstärktes av det faktum att Tågtrafikledningens operativa uppgifter helt gick upp i Banverket och kom därmed att lyda under samma chef som ansvarar för trafikplanering och trafikledning. Någon enskild myndighetsfunktion med ansvar för att övervaka kapacitetsfördelning och andra inslag i relationen mellan infrastrukturförvaltaren, däribland Banverket självt, och trafikintressenter fanns därmed inte. Utredningen efterfrågade med anledning av detta en stärkt tillsyn och kontroll över systemet. Utredningen slog vidare fast att behovet av en förstärkt reglering av det svenska järnvägssystemet med utvecklade myndighetsfunktioner i mångt och mycket var identiskt med de krav som ställdes i den nya EG-rätten.⁵⁸

⁵⁵ Rätt på spåret (SOU 2002:48) s.68–69

⁵⁶ Rätt på spåret (SOU 2002:48) s.68–69

⁵⁷ Rätt på spåret (SOU 2002:48) s.68–69

⁵⁸ Rätt på spåret (SOU 2002:48) s.68–69

I proposition 2003/04:123 *Järnvägslag* framhöll regeringen att man delade utredningens bedömning om att det EG-direktiv som syftade till att uppnå icke-diskriminering, effektiv konkurrens och säkerhet och som nu skulle genomföras i svensk rätt förutsatte inrättandet av ett oberoende regleringsorgan med övervakning av målens efterlevnad. Tågtrafikledningens funktion inom Banverket var således inte i överensstämmelse med dessa krav. En ny myndighet, Järnvägsstyrelsen, inrättades därmed.

Ansvarsförhållanden myndighet och objektsansvarig

Järnvägsstyrelsen utfärdar tillstånd för Banverket samt godkänner att infrastruktur och tekniska system får tas i bruk. Över de godkända delsystemen förs register. Säkerhetstillsyn sker löpande mot Banverket och sker huvudsakligen i form av systemgranskning.

Twister mellan järnvägsföretag och Banverket kan hänskjutas till Järnvägsstyrelsen. Vid oenighet kan även villkor i trafikeringsavtal fastställas av Järnvägsstyrelsen.

I Järnvägslagens 8 kapitel regleras myndighetens sanktionsmöjligheter. Tillsynsmyndigheten har rätt att av den som bedriver verksamhet som omfattas av lagen på begäran:

- Få sådana upplysningar och ta del av sådana handlingar som behövs för tillsynen, bedömningen av ansökningar om tillstånd och för klart definierade statistiska ändamål,
- Få tillträde till anläggningar, fordon och annan materiel, områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, som har anknytning till den verksamhet som berörs.
- Polis- och tullmyndigheter ska lämna den hjälp som behövs för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten får begära verkställighet hos Kronofogdemyndigheten av ett beslut som gäller åtgärder enligt första stycket. Därvid gäller bestämmelserna i utsökningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet eller avhysning.

Infrastrukturförvaltare och sökande av infrastrukturkapacitet ska utan uppmaning bereda tillsynsmyndigheten full insyn i förhandlingar om avgifter. Lag (2006:739).

Förelägganden och förbud

Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att Järnvägslagen eller de föreskrifter eller villkor som har meddelats med stöd av lagen ska efterlevas. Förelägganden och förbud får förenas med vite.

2007-08-24

Har någon ålagts att betala konkurrensskadeavgift enligt 26 § konkurrens-lagen (1993:20) eller dömts att betala vite enligt 59 § samma lag, får vite enligt denna lag inte dömas ut för samma förfarande.

Återkallelse av tillstånd

Tillsynsmyndigheten får återkalla ett tillstånd, om:

- Förutsättningarna för tillståndet inte längre uppfylls.
- Tillståndshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt Järnvägslagen eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.
- Tillståndshavaren under minst sex månader inte använder tillståndet.

2007-08-24

Bilaga 1

Uppdraget

REGERINGSKANSLIET

2007-06-18

S2007/2218SF

Socialdepartementet

Tillsyn över socialförsäkringsområdet

Statskontoret

Box 8110

104 20 STOCKHOLM

Till avd.....	2
Kontakt med.....	
Beslut.....	6 P
Datum.....	2007-06-25
Sign.....	[Signature]

STATSKONTORET
Ink. 2007-06-20
Dnr. 2007/136-5

Uppdrag till Statskontoret att kartlägga statliga myndigheter med tillsynsansvar över annan statlig verksamhet

Bakgrund

Den 1 januari 2005 slogs Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna ihop till en myndighet. När Riksförsäkringsverket upphörde försvann den tillsyn verket utövat över de allmänna försäkringskassorna. Funktionen har i stället integrerats i den sammanhållna organisationen i form av intern kontroll och granskning. Detta innebär att det idag saknas en oberoende funktion för granskning och kontroll av Försäkringskassan.

Utredningen Översyn av tillsynen inom socialförsäkringsområdet (Dir. 2007:24) har fått i uppdrag att utreda möjliga organisatoriska former för tillsyn inom socialförsäkringsområdet. Utredaren skall föreslå hur en framtida funktion för tillsyn inom socialförsäkringsområdet kan organiseras. Funktionen skall vara skild från Försäkringskassan. Utredaren skall också lämna förslag till hur granskningsområdet bör avgränsas. Inriktningen av tillsynen skall vara mot systemtillsyn och effektivitetsgranskning. Utredarens förslag skall ha som utgångspunkt att stärka rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet och skapa ökad tilltro hos medborgarna till socialförsäkringen och dess administration.

En viktig del i utredningens arbete är att kartlägga vilka statliga myndigheter som utövar tillsyn över annan statlig verksamhet. Frågor som är viktiga att besvara är bland andra: Vilket är tillsynsfunktionens uppdrag – omfattar det bara systemtillsyn eller också andra uppgifter? Hur är dessa tillsynsfunktioner organiserade? Hur motiverades den valda organisationen när funktionen inrättades? Hur ser ansvarsförhållandena ut mellan tillsynsfunktionen och den objektsansvarige? Till vem rapporterar tillsynsfunktionen sina iakttagelser och på vilket sätt används iakttagelserna för styrning av den objektsansvariges verksamhet? Det är också viktigt att belysa vilka olika sanktionsmöjligheter tillsynsfunktionen har och dimensioneringen av tillsynsfunktionen i förhållande till den objektsansvariges verksamhet och de resurser som finns internt för uppföljning, kontroll och utvärdering.

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Fredsgatan 8

Telefonväxel
08-405 10 00
Telefax
08-723 11 91

E-post: registrator@social.ministry.se

2007-08-24

2

Uppdrag till Statskontoret

Översynen av tillsynen inom socialförsäkringsområdet uppdrar till Statskontoret att göra en övergripande kartläggning av vilka statliga myndigheter som bedriver tillsyn över annan statlig verksamhet. Kartläggningen ska omfatta både systemtillsyn och effektivitetsgranskning. Uppdraget omfattar också en fördjupad undersökning avseende ett antal verksamheter av särskild relevans för utredningen. Den fördjupade undersökningen ska belysa vilket uppdrag tillsynsfunktionerna har, hur tillsynsfunktionerna är organiserade, hur den valda organisationsformen har motiverats, ansvarsförhållandena mellan tillsynsfunktionen och den objektsansvarige och vilka sanktionsmöjligheter tillsynsfunktionerna har. Undersökningen ska i första hand utgå från tillgänglig skriftlig dokumentation.

Avrapportering

Uppdraget ska redovisas skriftligen till utredningen senast den 24 augusti 2007.

Resurser

Uppdraget genomförs inom ramen för Statskontorets budget och verksamhet.

På utredningens vägnar

Ann-Marie Begler

Bilaga 2

Myndigheter i den övergripande kartläggningen

MYNDIGHETER UNDER RIKSDAGEN

- **Riksrevisionen**⁵⁹ – Riksrevisionen är enligt 12 kap. 7 § regeringsformen en myndighet under riksdagen med uppgift att **granska** den verksamhet som bedrivs av staten. I lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. finns bestämmelser om Riksrevisionens granskning. Bestämmelser om Riksrevisionens granskning finns även i andra lagar.
- **Riksdagens ombudsmän**⁶⁰ – Under ombudsmännens **tillsyn** står statliga och kommunala myndigheter, tjänstemän och andra befattningshavare vid dessa myndigheter, annan som innehar tjänst eller uppdrag, varmed följer myndighetsutövning, såvitt avser denna hans verksamhet, tjänstemän och uppdragstagare i statliga affärsverk, när de för verkens räkning fullgör uppdrag i sådana aktiebolag där staten genom verken utövar ett bestämmande inflytande.

Ombudsmännens tillsyn omfattar ej riksdagens ledamöter, riksdagsstyrelsen, Valprövningsnämnden, Riksdagens överklagandenämnd eller kammarsekreteraren, riksbanksfullmäktige samt ledamöter av direktionen i Riksbanken utom såvitt avser deltagande i utövning av Riksbankens beslutanderätt enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering, regeringen eller statsråd, justitiekanslern samt ledamöter av beslutande kommunala församlingar.

Ombudsmännen står ej under tillsyn av varandra.

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)**⁶¹ – Är förvaltningsmyndighet för **tillsyn** över arbetslöshetsförsäkringen. Inspektionen ska utöva **tillsyn** över arbetslöshetskassorna. Inspektionen ska vidare ha **tillsyn** över rutiner för och handläggning av ärenden hos Arbetsmarknadsverket (AMV) som påverkar arbetslöshetsförsäkringen. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
 - **granskar** Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) utbetalning av statsbidrag till arbetslöshetskassorna enligt 8 § förordningen (1997:836) om arbetslöshetskassor.

⁵⁹ Lag (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen

⁶⁰ Lag (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

⁶¹ Förordning (2003:1108) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

2007-08-24

- **granskar** handläggningen och rutinerna för handläggning av ärenden hos arbetsförmedlingen som påverkar rätten till arbetslöshetsersättning,
 - **granskar** handläggningen och rutinerna för handläggning av ärenden hos arbetsförmedlingen om återkallande av anvisningar till arbetsmarknadspolitiska program,
 - till AMS påtala de brister som inspektionen har funnit vid sin granskning av myndigheterna inom AMV,
 - följa utvecklingen på arbetslöshetsförsäkringens område samt ta de initiativ som denna ger anledning till.
- **Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU)**⁶² – Ska främja, stödja och genomföra **utvärdering** av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder, studier av arbetsmarknadens funktionssätt, **utvärdering** av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet, och **utvärdering** av socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden.

FINANSDEPARTEMENTET

- **Ekonomistyrningsverket (ESV)**⁶³ – ESV utvecklar den ekonomiska styrningen för statliga myndigheter samt Verva över förvaltningspolitiken för statens ekonomi. Genomför en ekonomiadministrativ **värdering** av samtliga myndigheter efter hur väl myndigheterna lever upp till ekonomiadministrativa kraven i regelverket.
- **Statskontoret**⁶⁴ – Är central förvaltningsmyndighet för **utvärdering** och **uppföljning** av statlig och statligt finansierad verksamhet. Statskontoret ska bistå regeringen med det underlag Regeringen behöver för att säkerställa en effektiv och ändamålsenlig statsförvaltning samt årligen redovisa en samlad analys utifrån genomförda uppdrag till regeringen.
- **Verket för förvaltningsutveckling (VERVA)**⁶⁵ - Verket för förvaltningsutveckling är central förvaltningsmyndighet för utveckling av en sammanhållen statlig förvaltning. Verket ska, liksom Ekonomistyrningsverket och Statskontoret, bistå regeringen med det underlag regeringen behöver för att säkerställa en effektiv och ändamålsenlig statsförvaltning. Verket ska främja utvecklingsarbetet i statsförvaltningen och an-

⁶² Förordning (2007:180) med instruktion för Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering

⁶³ Förordning (2003:884) med instruktion för Ekonomistyrningsverket

⁶⁴ Förordning (2005:862) med instruktion för Statskontoret

⁶⁵ Förordning (2005:860) med instruktion för Verket för förvaltningsutveckling

vändningen av informationsteknik i offentlig förvaltning samt bistå regeringen med att **följa upp** förvaltningspolitiken.

FÖRSVARSDPARTEMENTET

- **Försvarets underrättelsenämnd**⁶⁶ – har till uppgift att följa underrättelsetjänsten inom Forsvarsmakten och de övriga myndigheter som enligt förordningen (2000:131) om försvarsunderrättelseverksamhet bedriver försvarsunderrättelseverksamhet. Nämnden ska särskilt följa hur lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet och förordningen (2000:131) om försvarsunderrättelseverksamhet tillämpas, **granska** att försvarsunderrättelseverksamheten bedrivs i enlighet med den inriktning som är bestämd, **granska** de medel och metoder för inhämtning av underrättelser som används samt **granska** hur de register som behövs för försvarsunderrättelseverksamheten läggs upp och förs.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

- **Registernämnden**⁶⁷ – Registernämnden har till uppgift att i ärenden om registerkontroll enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627) pröva frågor om utlämnande av
 1. uppgifter från register som omfattas av lagen (1998:620) om belastningsregister,
 2. uppgifter från register som omfattas av lagen (1998:621) om mistankeregister,
 3. uppgifter från register som omfattas av polisdatalagen (1998:622), och
 4. övriga uppgifter som Rikspolisstyrelsen eller Nämnden ska vidare **granska** Säkerhetspolisens behandling av uppgifter enligt polisdatalagen (1998:622), särskilt med avseende på 5 § polisdatalagen.
- **Justitiekanslern**⁶⁸ – Justitiekanslern är regeringens högste ombudsman. Förordning (1988:1116). Om Justitiekanslerns **tillsyn** över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden finns bestämmelser i lagen (1975:1339) om Justitiekanslerns **tillsyn**. Inom ramen för vad som föreskrives i 2 § nämnda lag omfattar Justitiekanslerns **tillsyn** statliga myndigheter, tjänstemän och andra befattningshavare vid statliga myndigheter, andra som är knutna till statlig myndighet och som innehar tjänst eller uppdrag varmed följer myndighetsutövning, såvitt angår denna deras verksamhet.

⁶⁶ Förordning (1988:552) med instruktion för Försvarets underrättelsenämnd

⁶⁷ Förordning (2006:1076) med instruktion för Registernämnden

⁶⁸ Förordning (1975:1345) med instruktion för Justitiekanslern

KULTURDEPARTEMENTET

- **Riksarkivet**⁶⁹ – Ska verka för att myndigheterna och sådana enskilda organ som förvarar statliga arkiv på ett ändamålsenligt sätt fullgör sina skyldigheter enligt arkivlagen (1990:782) att bevara, hålla ordnade och vårda sina arkiv så att arkiven tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipning och förvaltning samt forskningens behov, Riksarkivet får **inspektera** att de myndigheter och organ som landsarkiven är arkivmyndigheter för fullgör sina skyldigheter när det gäller arkivbildning och arkivvård. Motsvarande gäller i fråga om de myndigheter och organ som Stockholms stadsarkiv eller Värmlandsarkiv är arkivmyndighet för.
- **Statens konstråd**⁷⁰ – Ska förteckna samlingar av konst och konstverk som tillhör eller understöds av staten samt öva **tillsyn** över sådana samlingar och över hur statliga organ vårdar konstverk som tillhör staten och som är fast anbringade, om dessa samlingar eller konstverk inte, enligt särskilda bestämmelser, står under **tillsyn** eller vård av någon annan myndighet eller inrättning som har betryggande sakkunskap i fråga om sådan konst.

NÄRINGSDEPARTEMENTET

- **Järnvägsstyrelsen**⁷¹ – Järnvägsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet och utövar **tillsyn** över järnvägs-, tunnelbane- och spårvägssystemen. Järnvägsstyrelsen ska verka för säkerheten inom systemen och för en effektiv järnvägsmarknad med en sund konkurrens. Järnvägsstyrelsen ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Järnvägsstyrelsen ska utöva **tillsyn** och pröva tvister enligt järnvägslagen (2004:519) och järnvägsförordningen (2004:526).

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

- **Högskoleverket**⁷² – Är central myndighet för bland annat **tillsyn** och **granskning** av
 1. universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434),
 2. enskilda anordnare av utbildning på högskolenivå vilka får statsbidrag, och

⁶⁹ Förordning (1995:679) med instruktion för Riksarkivet

⁷⁰ Förordning (1996:1597) med instruktion för Statens konstråd

⁷¹ Förordning (2004:527) med instruktion för Järnvägsstyrelsen

⁷² Förordning (2005:1214) med instruktion för Högskoleverket

2007-08-24

3. enskilda anordnare av utbildning som kan leda fram till en examen som får utfärdas enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Verket har också uppgifter som rör andra utbildningar på eftergymnasial nivå enligt vad regeringen beslutar särskilt.

UTRIKESDEPARTEMENTET

- **Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete (SADEV)**⁷³ – Har till uppgift att självständigt eller i samarbete med andra aktörer bland annat
 1. genomföra **utvärderingar** av det svenska bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbetet,
 2. genomföra **analyser** av det internationella utvecklingssamarbetet och utvecklingen i utvecklingsländer som har relevans för det svenska utvecklingssamarbetet.

⁷³ Förordning (2003:7) med instruktion för Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete (SADEV)